

НАУКОВІ ДИСКУСІЇ

УДК 342.7

DOI: <https://doi.org/10.31359/1993-0941-2024-47-477>

О. М. Руднєва, д. ю. н., професор, головний науковий співробітник сектору порівняльного правознавства НДІ державного будівництва та місцевого самоврядування НАПрН України
ORCID ID : 0000-0003-1190-2352

КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВИЙ БАЛАНС МІЖ ПРАВАМИ ЛЮДИНИ ТА ДЕРЖАВНИМ РЕГУЛЮВАННЯМ У СФЕРІ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

***Анотація.** У статті досліджується конституційно-правовий баланс між правами людини та державним регулюванням у сфері репродуктивних технологій, зокрема штучного запліднення, сурогатного материнства та донорства гамет. Автор аналізує ключові аспекти, що визначають взаємодію між індивідуальними правами на репродукцію та необхідністю державного контролю за використанням таких технологій, що може впливати на етичні норми та безпеку громадян.*

У статті запропоновано конкретні напрями реформ у правовому регулюванні репродуктивних технологій в Україні, які б забезпечували гармонійний баланс між правами людини та обов'язками держави. Автор наголошує на необхідності створення єдиної законодавчої бази, що буде враховувати міжнародний досвід, етичні норми та соціальні виклики, сприяючи розвитку репродуктивних технологій в країні та підвищенню рівня правового захисту громадян.

***Ключові слова:** конституційно-правовий баланс, репродуктивні технології, репродуктивні права людини, конституційно-правове регулювання допоміжних репродуктивних технологій, конституційно-правове регулювання репродуктивних прав людини, міжнародно-правове регулювання репродуктивних прав людини.*

Постановка проблеми. Репродуктивні технології є одним із найбільш дискусійних аспектів сучасного права людини. Вони безпосередньо пов'язані з правом на приватність, автономію особи та правом на сім'ю. Водночас держава здійснює нормативно-правове регулювання цієї сфери, що часто спричиняє конфлікт між правами особи та державними інтересами.

Розвиток допоміжних репродуктивних технологій зумовив необхідність пошуку збалансованого правового регулювання, яке б забезпечувало ефективний захист прав людини, водночас не порушуючи загальні принципи державної політики в галузі охорони здоров'я, біоетики та демографічної безпеки. В Україні спостерігається низка правових колізій у цій сфері, зокрема відсутність єдиного нормативного акту, що регулював би застосування допоміжних репродуктивних технологій, а також суперечності між нормами національного законодавства та міжнародно-правовими стандартами у сфері прав людини.

Стан дослідження проблеми. Наукове дослідження правового регулювання репродуктивних технологій є відносно новою сферою в українській юриспруденції. Окремі аспекти цієї проблеми розглядаються у працях вітчизняних вчених, серед яких Я. Бабич, С. Болдіжар, Р. Гревцова, М. Кокошко, Ю. Лебедева, Н. Литвин, Н. Москалюк, К. Москаленко, Л. Наливайко, Б. Островська, В. Слома, котрі, зокрема, аналізують питання правового статусу ембріона, етичні та правові засади сурогатного материнства, баланс між правом особи на репродуктивну автономію та державним контролем. Водночас комплексного аналізу конституційно-правових аспектів регулювання допоміжних репродуктивних технологій в Україні на рівні спеціалізованих законодавчих актів досі бракує.

Метою наукової статті є визначення та аналіз конституційно-правового балансу між правами людини та державним регу-

люванням у сфері репродуктивних технологій в Україні. Зокрема, стаття спрямована на дослідження правових колізій, визначення ключових проблем правозастосування та формулювання пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового регулювання у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Конституцією України, кожна особа має право на охорону здоров'я (ст. 49) [1], що включає і право на репродуктивне здоров'я. Водночас, ст. 3 Конституції визначає, що людина, її права та свободи є найвищою соціальною цінністю, а держава зобов'язана захищати ці права [1]. У контексті репродуктивних технологій ключове значення мають: право на охорону здоров'я (ст. 49 Конституції України); право на приватне і сімейне життя (ст. 32); право на рівність перед законом та недискримінацію (ст. 24); право на материнство і батьківство (ст. 51) [1]. Відтак, право на репродуктивне здоров'я, зокрема право на доступ до сучасних методів репродукції, включаючи застосування репродуктивних технологій, є невід'ємною складовою права на здоров'я. Однак державне регулювання в цій сфері має певні межі, оскільки воно не повинно порушувати основоположні права та свободи громадян. Тому важливо розмежовувати права індивіда на самовизначення у сфері репродукції та необхідність державного контролю для забезпечення безпеки та етики використання новітніх медичних технологій.

Важливо також зазначити, що Україна є учасницею міжнародних договорів, зокрема Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, що також гарантує право на повагу до приватного і сімейного життя (ст. 8) [2].

В Україні державне регулювання репродуктивних технологій здійснюється через низку нормативно-правових актів, серед яких слід виділити Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», що визначає основи медичної допомоги в галузі репродуктивного здоров'я. Крім того, Міністерство охорони здоров'я України розробило низку наказів і стандартів медичного обслуговування, що регулюють використання методів штучного запліднення та інших репродуктивних технологій. Однак, незважаючи на наявність певних правових норм, існує

відсутність чіткої правової бази, що повністю врегулювала б всі аспекти використання репродуктивних технологій, зокрема щодо етики та правових відносин між донорами генетичного матеріалу, лікарями та пацієнтами [4]. Це створює певні прогалини в правовому захисті прав людини в цій сфері.

Аналіз чинного законодавства України у досліджуваній сфері дозволяє виокремити поточні ключові напрями регулювання, серед яких: обмеження доступу до сурогатного материнства – лише для гетеросексуальних подружніх пар за медичними показаннями; контроль за донорством статевих клітин – забезпечення якості медичних процедур та етичних норм; правове регулювання ембріонів – правовий статус ембріона в Україні не врегульований належним чином; обмеження щодо використання генетичних технологій – законодавчі прогалини у регулюванні генетичного редагування ембріонів [5].

Конституційно-правовий баланс між правами людини та державним регулюванням у сфері репродуктивних технологій полягає в досягненні компромісу між правом індивіда на доступ до медичних послуг і необхідністю захисту суспільних інтересів, етики та безпеки використання нових технологій. Держава повинна забезпечити громадянам доступ до сучасних репродуктивних технологій, однак це не повинно суперечити закону [6], основним принципам прав людини, зокрема праву на приватність, недоторканності особистого життя, а також праву на свободу вибору. Державне втручання повинно обмежуватись лише тими випадками, коли воно необхідне для захисту здоров'я громадян, забезпечення етичних стандартів та запобігання можливим зловживанням у сфері репродуктивних технологій. Одним з найбільших викликів є визначення межі втручання держави у приватне життя громадян, зокрема в контексті генетичних маніпуляцій, штучного запліднення і сурогатного материнства.

Слід зазначити, що сфера репродуктивних технологій є полем постійної колізії між правами людини та державними обмеженнями. Так, серед основних проблем можна виділити: сурогатне материнство та дискримінацію, в контексті яких українське законодавство надає доступ до сурогатного материнства лише гетеросексуальним подружнім парам, що може суперечити-

ти принципу недискримінації (ст. 24 Конституції, ст. 14 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод); приватність та державний контроль, в аспекті того, що обмеження на зберігання та використання ембріонів ставлять під сумнів право на приватне життя та репродуктивну автономію; генетичні технології та морально-етичні норми у зв'язку з відсутністю регулювання редагування геному, що може призвести до правової невизначеності.

Сфера репродуктивних технологій є важливою складовою загальної медичної практики, що має глибокі юридичні, етичні та соціальні наслідки. Міжнародний досвід у регулюванні цієї сфери є надзвичайно важливим для порівняльного аналізу та вдосконалення національних правових систем. У різних країнах світу правове регулювання репродуктивних технологій відрізняється, залежно від культурних, релігійних та соціальних особливостей, а також розвитку медичних технологій [7]. Однак існують певні загальні тенденції та практики, які можуть бути корисними для України, зокрема в умовах післявоєнного відновлення та покращення демографічної ситуації.

У країнах Європи регулювання репродуктивних технологій базується на чітких етичних нормах і принципах прав людини. Зокрема, у Великій Британії, Франції та Нідерландах існують законодавчі акти, що регулюють використання штучного запліднення, сурогатного материнства та донорства гамет. Важливою рисою є значна увага до прав жінок та дітей, народжених за допомогою репродуктивних технологій.

Велика Британія, наприклад, є однією країн, що регулює застосування репродуктивних технологій через законодавчий акт, зокрема Human Fertilisation and Embryology Act (1990) [8]. Цей закон дозволяє використання штучного запліднення та сурогатного материнства, але встановлює чіткі етичні межі, зокрема забороняє створення генетичних маніпуляцій, що могли б призвести до змін у геномі, а також детально регулює процедуру інформованої згоди пацієнтів. Крім того, Великобританія забезпечує високий рівень контролю за клініками репродуктивної медицини через органи, такі як Human Fertilisation and Embryology Authority (HFEA) [9].

У Франції правове регулювання сурогатного материнства є обмеженим через етичні міркування [10]. Водночас, у Нідерландах законодавство дозволяє використання репродуктивних технологій для одностатевих пар, що є частиною розвитку репродуктивних прав [11]. Проблеми, що виникають у цих країнах, часто пов'язані з необхідністю врегулювання питань прав дітей, народжених за допомогою сурогатного материнства, а також із захистом прав жінок, які погоджуються бути сурогатними матерями.

У Сполучених Штатах Америки регулювання репродуктивних технологій є більш децентралізованим, оскільки це питання знаходиться в компетенції штатів, а не федерального уряду. У більшості штатів існують чіткі норми для використання штучного запліднення та сурогатного материнства [12]. Так, важливими аспектами американського досвіду є: правова свобода у виборі методу репродукції, розвиток ринку донорства репродуктивного матеріалу, а також регламентація правового статусу дітей, народжених за допомогою репродуктивних технологій. Водночас національна етика та питання прав людини в США спричиняють суперечки, зокрема, щодо прав сурогатних матерів і їхнього можливого використання як «матері для найму». В США існують випадки, коли сурогатні матері не отримують належного правового захисту, що ставить під сумнів права людей, залучених до цієї практики [13].

У країнах Азії, зокрема в Індії та Таїланді, індустрія репродуктивних технологій розвивається на фоні значної низьковартості послуг, що робить ці країни привабливими для пацієнтів з-за кордону [14, 15]. Проте питання етики та правового статусу сурогатних матерів у цих країнах є проблемними. В Індії, зокрема, існує велика кількість випадків, пов'язаних із експлуатацією незабезпечених жінок, що змушені звернутися до надання послуг сурогатного материнства. У 2015 році Індія запровадила заборону на комерційне сурогатне материнство для іноземців, що стало результатом численних етичних суперечок [14].

На міжнародному рівні основним документом, що регулює права людини у сфері репродуктивних технологій, є Конвенція

про захист прав людини та гідності людини щодо застосування біології та медицини (1997) [16], прийнята Радою Європи. Цей документ встановлює ключові принципи, зокрема заборону на клінічні експерименти без інформованої згоди, заборону на комерціалізацію репродуктивних технологій та необхідність дотримання етики при їх застосуванні. Відповідно дотримання міжнародно-правових стандартів у сфері прав людини є критично важливим для формування ефективної політики у сфері репродуктивного здоров'я [17]. Водночас забезпечення громадського контролю за діяльністю органів державної влади у цій сфері сприяє прозорості, підзвітності та реальному захисту прав громадян [18], особливо у контексті постконфліктного відновлення системи охорони здоров'я.

Так, міжнародний досвід демонструє, що ефективне регулювання репродуктивних технологій можливе лише за умови комплексного підходу, що поєднує права людини, етичні стандарти та високий рівень медичного контролю. Враховуючи це, для України важливо сформулювати чітку правову базу, що дозволить: забезпечити доступ до репродуктивних технологій для всіх громадян, у тому числі для тих, хто пережив психологічні травми та постраждав від війни; запровадити єдині етичні норми щодо використання генетичних маніпуляцій, сурогатного материнства та донорства, зокрема визначити правовий статус дітей, народжених за допомогою таких технологій; посилити контроль за клініками, що займаються репродуктивними технологіями, забезпечити чітке регулювання цього ринку для запобігання зловживанням; визначити правовий статус сурогатних матерів та забезпечити належний захист їх прав, зокрема через гарантування інформованої згоди та законних прав.

Висновок. Конституційно-правовий баланс між правами людини та державним регулюванням у сфері репродуктивних технологій є одним з найбільш складних і важливих питань у сучасному правознавстві, оскільки він вимагає поєднання двох, здавалося б, взаємно протилежних принципів: свободи індивіда та обов'язку держави здійснювати нагляд за безпекою та етикою медичних послуг. Україна перебуває на етапі розвитку правового регулювання цієї сфери, що потребує створення чіт-

кої і всеосяжної нормативно-правової бази, що буде враховувати як інтереси громадян, так і державні вимоги щодо безпеки та етики. Важливо зазначити, що правове регулювання репродуктивних технологій в Україні не може бути статичним, воно повинно постійно адаптуватися до новітніх досягнень у медичній науці та змін у соціальних відносинах. Проблеми, з якими стикаються громадяни в контексті доступу до репродуктивних послуг, є результатом юридичної невизначеності та недостатнього рівня правового захисту у цій сфері. Тому одним із пріоритетних завдань є детальна регламентація сфери сурогатного материнства, генетичних маніпуляцій та інших інноваційних репродуктивних технологій, що потребує не лише правового, а й етичного осмислення.

Необхідність державного регулювання зумовлена, зокрема, необхідністю контролю за використанням репродуктивних технологій для запобігання можливим зловживанням, таким як комерціалізація таких процесів, порушення прав жінок і дітей, генетична дискримінація тощо. Водночас держава не повинна занадто втручатися в приватне життя громадян, і це регулювання має бути спрямоване на забезпечення доступу до технологій, що відповідали б вимогам безпеки, етики та інтересам громадян.

Враховуючи демографічну ситуацію та актуальність проблеми відновлення населення, важливо, щоб держава запровадила політики, які б стимулювали використання репродуктивних технологій в межах етичних норм, одночасно захищаючи права людей. Особливо в умовах війни, коли втрачені значні людські ресурси, національна політика повинна передбачати не лише відновлення інфраструктури, а й відновлення репродуктивного здоров'я нації, через забезпечення доступу до сучасних репродуктивних послуг, які, в свою чергу, можуть сприяти відновленню демографічного потенціалу.

В умовах війни та її наслідків для демографії України проблема репродуктивних прав стає ще більш актуальною. Війна значно послабила демографічну ситуацію в країні, що виражається у високих рівнях смертності, міграції, а також втраті працездатного та молодого населення. Це має серйозні наслідки

для майбутнього нації, оскільки забезпечення стабільного демографічного розвитку вимагає відновлення репродуктивного здоров'я громадян та надання доступу до репродуктивних технологій. В умовах післявоєнного відновлення важливим аспектом стане впровадження державних ініціатив, спрямованих на підтримку сімей, зокрема шляхом забезпечення доступу до репродуктивних послуг для осіб, які постраждали внаслідок війни, а також внутрішньо переміщених осіб.

Враховуючи демографічні виклики, пов'язані з війною, держава має не лише законодавчо врегулювати питання доступу до репродуктивних технологій, але й активно сприяти залученню міжнародної допомоги для фінансування програм відновлення репродуктивного здоров'я, створення умов для повернення збройних сил та переселенців до нормального життя. Це включає в себе не лише медичне забезпечення, а й соціальну підтримку для постраждалих громадян, які стикаються з проблемами безпліддя, психоемоційними розладами та іншими наслідками війни. З огляду на це, держава повинна активно формувати спеціалізовані програми та консультаційні центри, що включають не лише медичні, а й психологічні аспекти для забезпечення сталого демографічного відновлення після війни.

Список використаних джерел :

1. Attawet J. Reconsidering Surrogacy Legislation in Thailand. *Medico-Legal Journal*. 2022. Vol. 90, no. 1. P. 45–48. DOI: <https://doi.org/10.1177/00258172221074246>
2. Bromfield N. F., Rotabi K. S. Global Surrogacy, Exploitation, Human Rights and International Private Law: A Pragmatic Stance and Policy Recommendations. *Global Social Welfare*. 2014. Vol. 1, no. 3. P. 123–135. DOI: <https://doi.org/10.1007/s40609-014-0019-4>
3. Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. *Council of Europe*. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-convention-for-the-protection-of-human-rights-and-dignity-of-the-human-being-with-regard-to-the-application-of-biology-and-medicine-2>
4. HFEA: UK fertility regulator. *Human Fertilisation & Embryology Authority (HFEA)*. URL: <https://www.hfea.gov.uk/>
5. Human Fertilisation and Embryology Act 1990. *Legislation.gov.uk*. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/37/contents>

6. Legal and illegal aspects of surrogacy. *Information from the Government of the Netherlands*. URL: <https://www.government.nl/topics/surrogate-mothers/surrogacy-legal-aspects>
7. Madanamoothoo A. Surrogacy Under French Law: Ethical, Medical, and Legal Issues. *Legal and Forensic Medicine*. Berlin, Heidelberg, 2013. P. 1545–1559. DOI: https://doi.org/10.1007/978-3-642-32338-6_102
8. Nalyvaiko L., Pryputen D., Verba I., Lebedieva Y., Shepik-Trehubenko O. The European Convention on Human Rights and the Practice of the ECtHR in the Field of Gestational Surrogacy. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6. No. 2. P. 206–2019. DOI: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-6.2-n000203>
9. Nalyvaiko L., Lebedieva Y. Human reproductive rights: international standards, experience of Ukraine and Lithuania : монографія. Modern scientific strategies of development, 2022. DOI: <https://doi.org/10.51587/9781-7364-13395-2022-008-318-336>
10. Surrogacy Laws By State – Legal Professional Group. *American Society for Reproductive Medicine*. URL: <https://connect.asrm.org/lpg/resources/surrogacy-by-state?ssopc=1>
11. The Surrogacy Regulation Act of 2021: A Right Step Towards an Egalitarian and Inclusive Society? / G. Narayan et al. *Cureus*. 2023. URL: <https://doi.org/10.7759/cureus.37864>
12. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод : Конвенція Ради Європи від 04.11.1950. Конвенцію ратифіковано Законом № 475/97-ВР від 17.07.97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text
13. Конституція України. *Офіційний вебпортал парламенту України. Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 1996, № 30, ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
14. Лебедева Ю. В. Репродуктивні права людини: межі втручання держави. *Актуальні проблеми державотворення, правотворення та правозастосування* : Матеріали наук. семінару «Акт. проблеми державотворення, правотворення та правозастосування», м. Дніпро, 10 груд. 2021 р. 2022. С. 72–74. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/15667/1/20.pdf>
15. Наливайко Л., Лебедева Ю. Репродуктивні права людини: міжнародні стандарти, досвід України та Литви. *European Political and Law Discourse*. 2022. Т. 9, No. 4. С. 60–73. URL: <https://doi.org/10.46340/erpd.2022.9.4.6>
16. Наливайко Л. Р., Степаненко К. В. Міжнародно-правові стандарти прав людини : навч. посіб. Дніпро : Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ, 2019. 184 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/37116/МПСПЛ_навч.%20посібник_05.06.19.pdf?sequence=1&isAllowed=y

17. Наливайко Л., Савченко О. Теоретикоправові засади громадського контролю за діяльністю органів державної влади : монографія. Київ : ХайТек Прес, 2017. 276 с. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/2982/1/Наливайко%20Л.Р._Савченко%20О.В._монографія_.
18. Основи законодавства України про охорону здоров'я. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>

REFERENCES :

1. Attawet J. (2022). Reconsidering Surrogacy Legislation in Thailand. *Medico-Legal Journal*. Vol. 90, № 1. DOI: <https://doi.org/10.1177/00258172221074246>
2. Bromfield N. F., Rotabi K. S. Global Surrogacy, Exploitation, Human Rights and International Private Law: A Pragmatic Stance and Policy Recommendations. *Global Social Welfare*. 2014. Vol. 1, no. 3. P. 123–135. URL: <https://doi.org/10.1007/s40609-014-0019-4>.
3. Convention for the protection of Human Rights and Dignity of the Human Being with regard to the Application of Biology and Medicine: Convention on Human Rights and Biomedicine. Council of Europe. URL: <https://www.coe.int/en/web/conventions/-/council-of-europe-convention-for-the-protection-of-human-rights-and-dignity-of-the-human-being-with-regard-to-the-application-of-biology-and-medicin-2>.
4. HFEA: UK fertility regulator. Human Fertilisation & Embryology Authority (HFEA). URL: <https://www.hfea.gov.uk/>.
5. Human Fertilisation and Embryology Act 1990. *Legislation.gov.uk*. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1990/37/contents>.
6. Legal and illegal aspects of surrogacy. Information from the Government of the Netherlands. URL: <https://www.government.nl/topics/surrogate-mothers/surrogacy-legal-aspects>.
7. Madanamoothoo A. Surrogacy Under French Law: Ethical, Medical, and Legal Issues. *Legal and Forensic Medicine*. Berlin, Heidelberg, 2013. P. 1545–1559. URL: https://doi.org/10.1007/978-3-642-32338-6_102.
8. Nalyvaiko L., Pryputen D., Verba I., Lebedieva Y., Chepik-Trehubenko O. The European Convention on Human Rights and the Practice of the ECtHR in the Field of Gestational Surrogacy. *Access to Justice in Eastern Europe*. 2023. Vol. 6. No. 2. P. 206–219. URL: <https://doi.org/10.33327/ajee-18-6.2-n000203>.
9. Nalyvaiko L., Lebedieva Y. Human reproductive rights: international standards, experience of Ukraine and Lithuania : monohrafiia. *Modern scientific strategies of development*, 2022. URL: <https://doi.org/10.51587/9781-7364-13395-2022-008-318-336>.

10. Surrogacy Laws By State – Legal Professional Group. American Society for Reproductive Medicine. URL: <https://connect.asrm.org/lpg/resources/surrogacy-by-state?ssopc=1>.
11. The Surrogacy Regulation Act of 2021: A Right Step Towards an Egalitarian and Inclusive Society? / G. Narayan et al. Cureus. 2023. URL: <https://doi.org/10.7759/cureus.37864>.
12. Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod : Konventsiiia Rady Yevropy vid 04.11.1950. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text.
13. Konstytutsiia Ukrainy. Ofitsiynyi vebportal parlamentu Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vr#n4234>.
14. Lebedieva Yu. V. Reproduktyvni prava liudyny: mezhi vtruchannia derzhavy. Aktualni problemy derzhavotvorennia, pravotvorennia ta pravozastosuvannia : Materialy nauk. seminaru «Akt. problemy derzhavotvorennia, pravotvorennia ta pravozastosuvannia», m. Dnipro, 10 hrud. 2021 r. 2022. S. 72–74. URL: <https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/15667/1/20.pdf>.
15. Nalyvaiko L., Lebedieva Yu. Reproduktyvni prava liudyny: mizhnarodni standarty, dosvid Ukrainy ta Lytvy. European Political and Law Discourse. 2022. T. 9, No. 4. S. 60–73. URL: <https://doi.org/10.46340/eppd.2022.9.4.6>.
16. Nalyvaiko L. R., Stepanenko K. V. Mizhnarodno-pravovi standarty prav liudyny : navch. posib. Dnipro : Dnipropetr. derzh. un-t vnutr. sprav, 2019. 184 s. URL: https://er.dduvs.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3716/MPSPL_navch.%20posibnyk_05.06.19.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
17. Nalyvaiko L., Savchenko O. Teoretykopravovi zasady hromadskoho kontroliu za diialnistiu orhaniv derzhavnoi vlady : monohrafiia. Kyii : KhaiTek Pres, 2017. 276 s. URL: https://er.dduvs.edu.ua/bitstream/123456789/2982/1/Nalyvaiko%20L.R._Savchenko%20O.V._monohrafiia_.
18. Osnovy zakonodavstva Ukrainy pro okhoronu zdorovia. Ofitsiynyi vebportal parlamentu Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801–12#Text>.

O. M. Rudnieva

**Constitutional and Legal Balance Between Human Rights and State
Regulation in the Field of Reproductive Technologies**

***Abstract.** The article examines the constitutional and legal balance between human rights and state regulation in the field of reproductive technologies, in particular artificial insemination, surrogacy and gamete donation. The author*

analyzes the key aspects that determine the interaction between individual rights to reproduction and the need for state control over the use of such technologies, which may affect ethical norms and the safety of citizens.

According to the Constitution of Ukraine and international standards, human reproductive rights are an integral part of the right to health care. The article substantiates that the state is obliged not only to ensure access to reproductive services, but also to implement measures to protect the rights of women, children and other participants in this process, taking into account possible ethical and medical risks. However, state regulation should not restrict the rights of citizens without sufficient grounds, which is an important condition for ensuring justice and equality in the field of reproductive technologies.

The author also emphasizes the need to improve the legislation on surrogacy and genetic manipulation, emphasizing the importance of a clear legal definition of the legal status of children born using such technologies, as well as the need to control medical institutions that perform these procedures.

The challenges associated with the demographic situation in Ukraine, in particular in the context of war and post-war reconstruction, which require effective state policy in the field of reproductive technologies, are separately considered. Given the significant demographic losses, the issue of ensuring access to modern reproductive services becomes particularly relevant.

Taking into account international experience, the article draws attention to different models of legal regulation of reproductive technologies and also demonstrates the importance of a comprehensive approach that combines legal freedom with ethical restrictions, and offers important lessons for improving the national legislation of Ukraine.

The article proposes specific areas of reform in the legal regulation of reproductive technologies in Ukraine, which would ensure a harmonious balance between human rights and the obligations of the state. The author emphasizes the need to create a unified legislative framework that will take into account international experience, ethical norms and social challenges, contributing to the development of reproductive technologies in the country and increasing the level of legal protection of citizens.

Key words: *constitutional and legal balance, reproductive technologies, human reproductive rights, constitutional and legal regulation of assisted reproductive technologies, constitutional and legal regulation of human reproductive rights, international legal regulation of human reproductive rights.*